

Muistio

25.9.2025

VN/17373/2025
VN/17373/2025-OKM-9

Valtioneuvoston asetus Suomen Akatemiasta

1 Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (212/2025) on kumottu tutkimusinfrastruktuurikomiteaa koskeva 5 a § 1.1.2026 lukien. Hallituksen esityksessä (HE 209/2024 vp) kuvatusti nykyinen tutkimusinfrastruktuurikomitea muutetaan Suomen Akatemiasta annetun lain 5 §:n mukaiseksi toimikunnaksi. Uuden tutkimusinfrastruktuuritoimikunnan tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä. Suomen Akatemian toimikunnat on lueteltu Suomen Akatemiasta annetun valtioneuvoston asetuksen (979/2009) 1 §:ssä (280/2018), johon on mainitun lainmuutoksen johdosta lisättävä uudeksi toimikunnaksi tutkimusinfrastruktuuritoimikunta. Asetukseen on tarpeen tehdä myös eräitä muita 1.1.2026 voimaan tulevasta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistuksesta ja Suomen Akatemian omasta organisaatiouudistuksesta johtuvia teknisluontoisia tarkistuksia.

Asetuksenantovaltuus sisältyy Suomen Akatemiasta annetun lain 12 §:n 1 momenttiin (212/2025), jonka mukaan tarkempia säännöksiä Akatemian tehtävistä, hallituksesta, toimikunnista, jaostoista, strategisen tutkimuksen neuvostosta ja niiden toiminnasta, asioiden ratkaisemisesta ja henkilöstöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

2 Asian valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu virkatyönä opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä Suomen Akatemian kanssa. Hallituksen esitystä (HE 209/2024 vp) koskeneesta luonnoksesta pyydettiin lausuntoja lausuntopalvelu.fi -palvelussa 26.9.2024–30.10.2024. Asetusehdotuksesta pyydettiin lausuntoja lausuntopalvelu.fi -palvelussa 24.6.2025–31.8.2025. Saatua lausuntopalautetta on kuvattu luvussa 5.

3 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Voimassa olevan Suomen Akatemiasta annetun valtioneuvoston asetuksen (979/2009) 1 §:n mukaan Suomen Akatemiassa on seuraavat tieteelliset toimikunnat:

- 1) biotieteiden, terveyden ja ympäristön tutkimuksen toimikunta;
- 2) kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta;
- 3) luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta.

Asetuksen 2 §:ssä (588/2014) säädetään Suomen Akatemian toimielinten toiminnasta ja päätöksenteosta. Sen 1 momentin mukaan hallitus, tieteelliset toimikunnat, jaostot, tutkimusinfrastruktuurikomitea ja strategisen tutkimuksen neuvosto kokoontuvat puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan kutsusta. Kokous on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä on läsnä. Pykälän 2 momentin mukaan asiat ratkaistaan yksinkertaisella äänen enemmistöllä. Äänen mennessä tasan tulee päätökseksi se mielipide, jota kokouksen puheenjohtaja on kannattanut. Pykälän 3 momentin mukaan hallituksessa ja muissa 1 momentissa mainituissa toimielimissä asiat ratkaistaan esittelystä. Pykälän 4 momentin mukaan hallituksen, tieteellisen toimikunnan ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajalle ja jäsenelle maksetaan kuukausipalkkio, jonka vahvistaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Hallituksen asettaman jaoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean puheenjohtajalle ja jäsenelle voidaan maksaa jäsenyydestä palkkio, jonka vahvistaa Akatemia.

Asetuksen 3 §:ssä säädetään kelpoisuusvaatimuksista. Sen 1 momentin mukaan tutkimusasioista vastaavalta ylijohtajalta vaaditaan tohtorin tutkinto tai tohtorin arvoon oikeuttavat opinnäytteet, perehtyneisyys tutkimuspoliittisiin suunnittelutehtäviin sekä käytännössä osoitettu johtamistaito.

Pykälän 2 *momentin* mukaan hallinnosta vastaavalta ylijohtajalta vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto, perehtyneisyys hallinnollisiin tehtäviin sekä käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus.

Asetuksen 4 §:ssä (280/2018) säädetään virkojen täyttämisestä ja muun henkilökunnan ottamisesta. Sen 1 *momentin* mukaan pääjohtajan nimittämisestä säädetään Suomen Akatemiasta annetussa laissa (922/2009). Pääjohtajan virkaan nimitetty, joka on ennestään muutoin kuin määrääjäksi tai rajoitetuksi ajaksi nimitetty valtion virkaan, on virkavapaana tästä virasta sen ajan, jona hän on pääjohtajan virassa. Pääjohtajalla ja tutkimuksesta vastaavalla ylijohtajalla on professorin arvonimi. Pykälän 2 *momentin* mukaan muun henkilökunnan nimittää tai ottaa pääjohtaja, jollei johtosäännössä toisin määrätä.

Asetuksen 5 §:ssä säädetään sijaisista. Sen mukaan muiden kuin pääjohtajan sijaisista määrätään työjärjestyksessä.

Asetuksen 6 §:ssä (588/2014) säädetään virkavapaudesta. Sen 1 *momentin* mukaan virkavapauden pääjohtajalle myöntää opetus- ja kulttuuriministeriö, vuotta pidemmäksi ajaksi kuitenkin valtioneuvosto. Pykälän 2 *momentin* mukaan virkavapauden muulle virkamiehelle sekä vastaavan vapautuksen työsopimussuhteessa olevalle myöntää pääjohtaja, jollei työjärjestyksessä toisin määrätä.

Suomen Akatemiasta annettua valtioneuvoston asetusta on tarpeen muuttaa siten, että Akatemiassa toimisi jatkossa kolmen nykyisen toimikunnan lisäksi tutkimusinfrastruktuuritoimikunta. Uusi tutkimusinfrastruktuuritoimikunta hoitaisi tutkimusinfrastruktuureihin liittyvät rahoitushaut ja muut tehtävät, joita aiemmin hoiti tutkimusinfrastruktuurikomitea. Asetukseen tehtäisiin lisäksi tutkimusinfrastruktuurikomitean lakkauttamista koskevat muut tekniset tarkistukset sekä kumottaisiin valtion virkamieslain, valtion virkamiesasetuksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevan lainsäädännön (Laki opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastoista 507/2025; HE 31/2025 vp) kanssa päällekkäiset ja Suomen Akatemian hallintoviraston organisaatiouudistuksen vuoksi tarpeettomat säännökset. Koska muutostarpeita kohdistuu asetuksen kaikkiin pykäliin, asetus ehdotetaan säädettäväksi kokonaisuudessaan uudelleen.

4 Pääasialliset vaikutukset

Tutkimusinfrastruktuurikomitean muuttaminen toimikunnaksi selkeyttää ja yksinkertaistaa Suomen Akatemian hallinnon rakenteita ja tehostaa Akatemian toimintaa. Yhtenäinen nimittämiskäytäntö selkeyttää lisäksi prosesseja, joilla tiedeyhteisön edustajia tavoitellaan luottamuselinten jäseniksi. Kuten tutkimusinfrastruktuuritoimikunnasta saadussa lausuntopalautteessa on tuotu esiin ja eduskunnan sivistysvaliokunta on korostanut (SiVM 2/2025 vp), tutkimusinfrastruktuuritoimikuntaan edustajia nimitettäessä tullaan varmistumaan siitä, että toimikunnassa on edustettuna kunkin organisaation paras asiantuntemus ja strateginen kokonaisnäkemys tutkimusinfrastruktuureista.

Suomen Akatemia maksaisi toimintamenomäärärahoistaan tutkimusinfrastruktuuritoimikunnan jäsenille Suomen Akatemiasta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n 4 *momentin* mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistaman kuukausipalkkion, kuten muidenkin toimikuntien jäsenille. Nykyisen tutkimusinfrastruktuurikomitean jäsenille ei ole maksettu palkkioita. Tutkimusinfrastruktuurikomitean muuttamisesta toimikunnaksi aiheutuvia vaikutuksia on käsitelty tarkemmin Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamista koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 209/2024 vp).

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastoista annetun lain (507/2025) sekä valtion virkamieslain (750/1994) ja valtion virkamiesasetuksen (971/1994) kanssa päällekkäisen sääntelyn purkaminen selkeyttää Suomen Akatemiaa ja sen henkilöstöä koskevan lainsäädännön kokonaisuutta.

5 Lausuntopalaute

Hallituksen esitystä (HE 209/2024 vp) koskeneesta luonnoksesta pyydettiin lausuntoja lausuntopalvelu.fi –palvelussa 26.9.2024–30.10.2024. Lausuntopyyntöön vastasi yhteensä 30 tahoja. Lausunnon antoivat oikeusministeriö, puolustusministeriö, Tieteellisten seurain valtuuskunta,

Suomalainen Tiedeakatemia, Finska Vetenskaps-Societeten, Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Aalto-yliopisto, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Turun yliopisto, Vaasan yliopisto, Åbo Akademi, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Laurea-ammattikorkeakoulu, Metropolia Ammattikorkeakoulu, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Ilmatieteen laitos, Luonnonvarakeskus, Geologian tutkimuskeskus, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, Maanmittauslaitos, Suomen ympäristökeskus, Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet, Professoriliitto, Tieteentekijöiden liitto, Sivistysala ry, Elinkeinoelämän keskusliitto, Akava ry, sekä yksi yksityishenkilö. Lisäksi valtiovarainministeriö, valtioneuvoston kanslia, työ- ja elinkeinoministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Business Finland ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa.

Tutkimusinfrastruktuurikomitean muuttamista tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi kannattivat lähes kaikki lausunnonantajat. Suurin osa lausunnonantajista esitti kuitenkin näkemyksiä tulevan toimikunnan nimittämiskäytännöstä ja -kriteereistä. Lausunnoissa korostui tutkimusinfrastruktuureja koskevien päätösten pitkäjänteisyys ja tarve suurten kokonaisuuksien hahmottamiselle. Tästä syystä useissa lausunnoissa korostettiin, että nimittämiskäytännössä tulee voida hyödyntää organisaatioiden parasta asiantuntemusta riippumatta henkilön asemasta organisaatiossa ja myös toimikuntaan tulisi voida nimittää organisaatioiden ylintä johtoa tutkijoiden lisäksi.

Asetusehdotuksesta on pyydetty erikseen lausuntoja lausuntopalvelu.fi -palvelussa 24.6.2025 –31.8.2025. Koska tutkimusinfrastruktuurikomitean muuttamisesta toimikunnaksi lausuttiin laajasti jo hallituksen esitystä koskeneella lausuntokierroksella, lausuntoja asetuseräluonnoksesta pyydettiin suppeammalla jakelulla. Lausunnot ja muut asetuksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa (linkki Hankeikkunaan) tunnuksella OKM032:00/2025.

Asetusehdotuksesta lausunnon antoivat Suomen Akatemia, Sivistysala ry, Tieteentekijöiden liitto sekä Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet.

Asetuseräluonnoksen esitettyjä muutoksia pidettiin lausunnoissa perusteltuina, eikä niissä nostettu esiin itse asetuseräluonnokseen kohdistuvia muutostarpeita. Tutkimusinfrastruktuurikomitean muuttamista toimikunnaksi kannatettiin yleisesti jo Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamista koskeneen hallituksen esityksen (HE 209/2024 vp) lausuntokierroksella. Suomen Akatemia toi kuitenkin asetuseräluonnoksesta antamassaan lausunnossa esiin, että muutos lisää kustannuksia (palkkiot toimikunnan jäsenille), joita ei ole kompensoitu lisämäärärahalta. Tämä heikentää Akatemian perustoiminnan resursseja nykyisessä taloustilanteessa. Tieteentekijöiden liitto edellytti lausunnossaan, että mainittu kustannusten lisäys tulee huomioida täysimääräisesti Suomen Akatemian toimintamäärärahoissa. Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet ja Tieteentekijöiden liitto korostivat lausunnoissaan tutkimusinfrastruktuuritoimikunnan nimittämiskäytännön merkitystä: toimikuntaan tulee voida nimittää myös organisaatioiden ylintä johtoa asiantuntemuksen varmistamiseksi.

Saatu lausuntopalaute on huomioitu perustelumuiotissa. Asetuksen jatkovalmistelussa on päädytty säätämään kokonaan uusi asetuserä, joka vastaa sisällöltään lausuntokierroksella ollutta asetuseräluonnosta.

6 Säännökohtaiset perustelut

1 §. Toimikunnat. Pykälässä säädettäisiin Suomen Akatemian toimikunnista. Nykyisten kolmen toimikunnan lisäksi neljänneksi toimikunnaksi lisättäisiin tutkimusinfrastruktuuritoimikunta, joka hoitaisi tutkimusinfrastruktuureihin liittyvät rahoitushaut ja muut tehtävät, joita aiemmin hoiti tutkimusinfrastruktuurikomitea. Pykälän otsikko ja johdantokappale vastaisivat Suomen Akatemiasta annetun lain 5 §:n (212/2025) terminologiaa. Jatkossa Suomen Akatemiassa toimisi tieteellisten toimikuntien sijaan toimikuntia. Toimikuntien tehtävistä ja nimittämisestä säädetään Suomen Akatemiasta annetun lain 5 §:ssä.

2 §. Suomen Akatemian toimielinten toiminta. Pykälän vastaisi pääosin voimassa olevan asetuksen 2 §:n säännöksiä. Pykälän 1 momentista ja 4 momentista poistettaisiin kuitenkin viittaukset 1.1.2026 lukien lakkautettuun tutkimusinfrastruktuurikomiteaan sekä korjattaisiin viittaukset tieteellisiin toimikuntiin viittauksiksi toimikuntiin. Pykälän 2 ja 3 momentit vastaisivat voimassa olevan asetuksen 2 ja 3 momenttia.

3 §. Pääjohtaja. Voimassa olevan Suomen Akatemiasta annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:ssä (280/2018) säädetään pääjohtajaksi nimitetyille myönnettävästä virkavapaudesta ja tutkimuksesta vastaavalle ylijohtajalle myönnettävästä professorin arvonimestä sekä virkojen täyttämisestä ja muun henkilökunnan ottamisesta. Voimassa olevan asetuksen 4 §:n 1 momenttiin sisältyy informatiivinen viittaus Suomen Akatemiasta annetussa lakiin (922/2009), jossa säädetään pääjohtajasta ja pääjohtajan nimittämisestä. Ehdotettavaan 3 §:ään sisältyisi informatiivinen viittaus opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastoista annetun lain (507/2025) 3 §:ään, jossa säädetään pääjohtajasta ja pääjohtajan nimittämisestä sekä muusta henkilöstöstä 1.1.2026 lukien. Ehdotettavassa pykälässä säädettäisiin lisäksi voimassa olevan asetuksen 4 §:ää vastaavasti pääjohtajalle myönnettävästä professorin arvonimestä. Suomen Akatemian organisaatiouudistuksessa ylijohtajan virkojen poistumisen myötä asetuksessa ei sen sijaan säädettäisi enää tutkimuksesta vastaavalle ylijohtajalle myönnettävästä professorin arvonimestä.

Ehdotettavassa asetuksessa ei säädettäisi enää pääjohtajan virkaan nimitetyille myönnettävästä virkavapaudesta (voimassa olevan asetuksen 4 §:n 1 momentti). Vastaavaa säännöstä ei ole muita opetus- ja kulttuuriministeriön virastoja koskeissa säädöksissä. Valtion virkamieslain (750/1994) mukaan virkavapautta haetaan pääsäännön mukaan hakemuksella ja sen myöntäminen on viranomaisen harkinnassa.

Asetuksessa ei säädettäisi myöskään pääjohtajalle ja muulle virkamiehelle myönnettävästä virkavapaudesta. Voimassa olevan asetuksen 6 §:n mukaan virkavapauden pääjohtajalle myöntää opetus- ja kulttuuriministeriö, vuotta pidemmäksi ajaksi kuitenkin valtioneuvosto. Virkavapauden muulle virkamiehelle sekä vastaavan vapautuksen työsopimussuhteessa olevalle myöntää pääjohtaja, jollei työjärjestyksessä toisin määrätä. Voimassa olevaa sääntelyä voidaan pitää tarpeettomana ja valtion virkamiesasetuksen (971/1994) kanssa päällekkäisenä sääntelynä. Virkamiesasetuksen 21 §:n 1 momentin mukaan virkavapaudesta, johon virkamiehellä on muun lain kuin valtion virkamieslain nojalla tai virkaehtosopimuksen nojalla oikeus, sekä muusta enintään vuoden kestävästä virkavapaudesta päättää se virasto, jonka palveluksessa virkamies on. Viraston päällikölle virkavapauden näissä tapauksissa myöntää se ministeriö, jonka hallinnonalaan virasto kuuluu. Tasavallan presidentin tai valtioneuvoston yleisistunnon nimittämän virkamiehen enintään kahden vuoden kestävästä virkavapaudesta päättää edellä mainituissa tapauksissa kuitenkin ministeriö. Valtion virkamiesasetuksen 21 §:n 2 momentin mukaan virkavapaudesta muissa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa päättää nimittävä viranomainen.

Ehdotettavassa asetuksessa ei säädettäisi myöskään muun henkilökunnan nimittämisestä ja ottamisesta (voimassa olevan asetuksen 4 §:n 2 momentti) eikä henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (voimassa olevan asetuksen 3 §). Muun henkilökunnan nimittämisestä säädetään 1.1.2026 lukien opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastoista annetun lain 4 §:ssä. Suomen Akatemia on luopunut tutkimusasioista vastaavan ylijohtajan ja hallintoasioista vastaavan ylijohtajan viroista 1.9.2024 lukien ja nykyisin pääjohtajan lisäksi ylimpään johtoon kuuluvat yksiköiden johtajat. Yksiköitä ovat toiminnanohjauksen yksikkö, rahoitushakujen yksikkö sekä vaikuttavuuden ja tiedepolitiikan yksikkö. Mainitusta syystä ylijohtajien kelpoisuusvaatimuksista ei ole enää tarpeen säätää.

Asetuksessa ei säädettäisi myöskään sijaisista. Voimassa olevan asetuksen 5 §:n mukaan muiden kuin pääjohtajan sijaisista määrätään työjärjestyksessä. Vuoden 2026 alusta voimaan tulevan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastoista annetun lain 6 §:n mukaan jollei laissa tai asetuksessa muuta säädetä, viraston organisaatiosta, johtamisesta, ratkaisuvallasta sekä muusta hallinnon ja toiminnan järjestämisestä määrätään pääjohtajan vahvistamassa työjärjestyksessä.

7 Voimaantulo

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026. Muutokset tulisivat siten voimaan samaan aikaan kuin Suomen Akatemiasta annetun lain (212/2025) 5 a §:n kumoaminen sekä 4 §:n 2, 3 ja 5 kohta, 5 §:n otsikko sekä 1 ja 2 momentti, 6 ja 8 § sekä 12 §:n 1 momentti tulevat voimaan. Asetuksella kumottaisiin voimassa oleva Suomen Akatemiasta annettu valtioneuvoston asetus (979/2009).

Ehdotettavan asetuksen 1 §:n 1 momentin mukainen tutkimusinfrastruktuuritoimikunta on tarkoitus nimittää 1.1.2026 alkavalle toimikaudelle mahdollisimman pian asetuksen antamisen jälkeen.

Eesitys

Esitetään, että valtioneuvosto antaa asetuksen Suomen Akatemiasta